

2025..04.07

سید عظیم حسینی

تاریخچه روابط اقتصادی و تجارت خارجی افغانستان با ترکیه

روابط میان افغانستان و ترکیه دارای پیشینه‌ای طولانی و ریشه‌دار است که به دوران باستان بازمی‌گردد. این دو منطقه در طول تاریخ، به‌عنوان پل ارتباطی میان شرق و غرب، در مسیرهای تجاری و تمدنی مهمی قرار داشته‌اند. تعاملات فرهنگی، تجاری و سیاسی بین افغانستان و ترکیه از قرون گذشته تا دوران معاصر ادامه یافته است.

1. دوران باستان و پیش از امپراتوری عثمانی
مسیرهای تجاری و جاده ابریشم: افغانستان و ترکیه بخشی از شبکه تجاری جاده ابریشم بودند که چین را به اروپا متصل می‌کرد. این مسیر نقش کلیدی در تبادل کالاهای گران بها مانند ابریشم، ادویه، جواهرات، و آثار هنری داشت. تجار و کاروان‌های بازرگانی از طریق خراسان و آسیای صغیر عبور کرده و موجب تبادل فرهنگی و اقتصادی میان این دو منطقه می‌شدند.
تبادلات فرهنگی و مذهبی: در دوران قبل از اسلام، مناطق خراسان (افغانستان کنونی) و آسیای صغیر (ترکیه کنونی) مراکز تمدنی و فرهنگی بودند. پس از گسترش اسلام، حکومت‌های اسلامی همچون غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان که بر بخش‌هایی از افغانستان و ترکیه حکمروایی داشتند، روابط دو منطقه را تقویت کردند.

2. دوران امپراتوری عثمانی (1499-1923)
روابط دیپلماتیک و مذهبی: در دوران امپراتوری عثمانی، روابط میان افغانستان و ترکیه عمدتاً در حوزه‌های مذهبی و فرهنگی تداوم یافت. افغان‌ها عثمانی را به‌عنوان قدرت برتر اسلامی می‌شناختند و برخی علمای افغان در دربار عثمانی نفوذ داشتند.
نفوذ فکری و نظامی: در قرن‌های 17 و 18، تأثیرگذاری نظامی و فکری دولت عثمانی بر امپراتوری‌های منطقه، از جمله افغانستان، محسوس بود. در این دوره، روابط غیرمستقیم بین امپراتوری عثمانی و افغانستان از طریق ایران و آسیای مرکزی برقرار بود.
در طول تاریخ، روابط افغانستان و ترکیه تحت تأثیر اندیشمندان، علما و دانشمندان بزرگی بوده است که نقش مهمی در تبادلات فرهنگی، علمی و مذهبی بین این دو منطقه داشته‌اند. بسیاری از اندیشمندان و علمای اسلامی در این دوره بین این دو سرزمین در رفت‌وآمد بودند و موجب نزدیکی فرهنگی و مذهبی شدند. برخی از این شخصیت‌های برجسته عبارت‌اند از:

د پانو شمیره: له 1 تر 19

maqalat@afghan-german.de افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ

يادونه: دلېکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

الف. دوره پیش از عثمانی:

- امام فخرالدین رازی (1149-1209 میلادی): فیلسوف و متکلم بزرگ خراسانی که آثارش در جهان اسلام، از جمله در ترکیه، مورد توجه بود.
- ابوریحان بیرونی (973-1048 میلادی): دانشمند و مورخ برجسته‌ای که آثارش درباره جغرافیا و نجوم در سرزمین‌های مختلف از جمله آناتولی مطالعه شد.
- خواجه نظام‌الملک طوسی (1018-1092 میلادی): وزیر سلجوقیان که نظامیه‌های علمی را تأسیس کرد و تأثیر زیادی بر نظام آموزشی آناتولی داشت.
- مولانا جلال‌الدین بلخی (1207-1273 میلادی): شاعر و صوفی مشهور که در بلخ متولد شد اما بعدها به قونیه (ترکیه امروزی) مهاجرت کرد و مکتب عرفانی مولویه را بنیان گذاشت.

ب. دوره امپراتوری عثمانی:

- شیخ احمد سرهندی (1564-1624 میلادی): از علمای برجسته که طریقه نقشبندی را احیا کرد و افکارش در جهان اسلام، از جمله در افغانستان و ترکیه، تأثیر گذاشت.
- شاه ولی‌الله دهلوی (1703-1762 میلادی): هرچند در هند متولد شد، اما افکار او در میان علما و حکام عثمانی و افغانستان تأثیر داشت.
- سید جمال‌الدین افغانی (1838-1897 میلادی): اندیشمند و فعال سیاسی که با علمای عثمانی روابط نزدیک داشت و از اتحاد اسلامی دفاع می‌کرد.

3. دوران مصطفی کمال آتاترک (1923-1938)

- رابطه نزدیک افغانستان با آتاترک:

نخستین معاهده دوستی میان افغانستان و ترکیه در نتیجه حمایت و پشتیبانی کامل افغانستان از قیام آتاترک در اول مارچ 1921 (برابر با 11 حوت 1299 هجری خورشیدی) میان جنرال محمد ولی خان دروازی سفیر فوق العاده افغانستان در مسکو و هیأت مجلس عالی ترکیه که در ترکیب آن یوسف کمال بیک - ناظر امور اقتصادی و داکتر رضا نوربیک - ناظر امور سیاسی شامل بودند، در مسکوبه امضاء رسید. [25] بعد از آنکه افغانستان به آزادی خویش نایل شد، در مهمترین پایتخت‌های اروپا و آسیا از قبیل ماسکو، لندن، برلین، روم، انقره، و تهران نمایندگان خود را فرستاد و هم کمال احترام و عنایت را در باره فرستاده گان دول منظور داشت.

پس از حصول استقلال افغانستان، بنابر روابط حسنه که بین افغانستان و جمهوری ترکیه موجود بود روابط دیپلماتیک بین هر دو کشور برقرار شد. عقد معاهده دوستی در سال 1300 (1921) با جمهوری ترکیه امکان آنرا فراهم نمود تا در پرتو آن بیش از بیست معاهده و موافقت نامه میان دو کشور در زمینه های گوناگون فرهنگی و اقتصادی عقد گردد. موافقت نامه های ترانزیتی و حمل و نقل با ترکیه در سالهای 1340-1343 و 1348 عقد گردید. [26]

پس از تأسیس جمهوری ترکیه در سال 1923، افغانستان اولین کشوری بود که استقلال جمهوری ترکیه را به رسمیت شناخت.

- روابط نزدیک امان‌الله خان، پادشاه مترقی افغانستان، با مصطفی کمال آتاترک، نقطه عطفی در تاریخ روابط دو کشور بود.
- ترکیه و افغانستان در این دوره بر پایه اصلاحات مدرن و پیشرفت در بخش‌های آموزشی و اداری همکاری کردند.

د پانو شمیره: له 2 تر 19

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

- **کمک‌های ترکیه به افغانستان:** آتاترک در تلاش برای مدرن‌سازی افغانستان، مشاوران نظامی، آموزشی و فنی به این کشور فرستاد. متخصصین ترک نقش مهمی در ایجاد مدارس، بیمارستان‌ها و برنامه‌های آموزشی داشتند.
 - **تجارت:** حجم تجارت در این دوره به دلیل فاصله جغرافیایی و محدودیت‌های حمل‌ونقل کم بود، اما روابط دیپلماتیک قوی، زمینه‌ساز رشد روابط اقتصادی و تجارت خارجی در آینده شد.
4. دوران پس از آتاترک (1938 تا دهه 1970)
- توسعه روابط در دوران جنگ سرد:
 - در دوره جنگ سرد، هر دو کشور به دلیل عضویت ترکیه در ناتو و نزدیکی افغانستان به بلوک غرب، روابط خود را حفظ کردند.
 - ترکیه به عنوان یکی از کشورهای مدرن جهان اسلام، الگویی برای افغانستان به شمار می‌رفت.
 - تقویت تجارت: کالاهایی نظیر پنبه، پوست حیوانات و قالیچه‌های افغانی به ترکیه صادر می‌شد، در حالی که ترکیه تجهیزات و محصولات صنعتی وارد افغانستان می‌کرد.
 - برنامه‌های کمک فنی و آموزشی: ترکیه در این دوران از طریق برنامه‌های تبادل فرهنگی و آموزشی به توسعه افغانستان کمک کرد.
5. دوران معاصر (1970 تا امروز)
- الف. بعد از تاسیس جمهوری افغانستان توسط محمد داؤد، روابط رسمی دو کشور تا سال 1357 برابر با 1978 محدود به یک سلسله بازدید های رسمی رجال حکومتی دو کشور و انعقاد قراردادهای فرهنگی، اقتصادی، تجاری و ترانزیتی میان دو کشور بود.
 - در سال 1982 چهار تاینجهزار مهاجر افغان از اقوام ازبیک و ترکمن با پرواز های مخصوص از پیشاور به ترکیه مهاجرت کرده قالین بافی افغانی را در آن کشور ترویج نمودند. [27]
 - در عرصه روابط اقتصادی و تجاری میتوان گفت که بتاريخ 12 اگست 1986 کمیته مسئول پیشبرد امور اقتصاد و تجارت با افغانستان زیر نظر مسوولان ریاست عمومی تجارت خارجی و خزاین ترکیه در چهارچوب صدارت آنکشور تشکیل گردیده که یک گام مثبت در جهت توسعه روابط تجاری و اقتصادی افغانستان و جمهوری ترکیه ارزیابی گردیده است. به همین منظور ازسوی وزارت تجارت افغانستان کمیسیون مشترکی از رئیسان ارتباط تجارت خارجی، انکشاف صادرات و اتحادیه صادرات کنندگان قالین و دوتن از رئیسان اتحادیه وارد کنندگان کالاهای ترکی تشکیل گردید. باید یادآور گردید که همه این اقدامات روی کاغذ مانده و جنبه عملی بخود نگرفت. [28]
 - مسوده موافقتنامه ترانزیتی میان دوکشور افغانستان و ترکیه از طرف وزارت تجارت ترتیب و به تاریخ 7.7.1383 به جانب ترکیه پیشنهاد گردید. همچنان موافقتنامه همکاری

د پانو شمیره: له 3 تر 19

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

مدنی و تجاری میان کشور ترکیه و جمهوری اسلامی افغانستان عقد شده است. ترکیه علاقمندی خویش را برای گسترش مناسبات اقتصادی و تجاری میان دو کشور ابراز و به این منظوریات های در ترازهای مختلف میان دو کشور تبادل و موافقتنامه های پیشین در عرصه های مختلف میان دو کشور از جانب ترکیه نافذ و قابل اجرا خوانده شد

- روابط تجاری و اقتصادی افغانستان و ترکیه در این دوره به دلیل جنگ های داخلی و بی ثباتی افغانستان کاهش یافت.

- ترکیه در این دوره بیشتر کمک های بشردوستانه ارائه کرد و به حمایت از مهاجرین افغان پرداخت.

ب. دوران بازسازی پس از 2001:

" بر اساس یک آمار در مجموع از طرف ترک ها طی دو دهه گذشته:

- 17 باب شفاخانه/کلینیک در نقاط مختلف افغانستان اعمار شده و سالانه به طور اوسط این کشور 200 مریض را در شفاخانه هایش به صورت رایگان تداوی کرده است. (Yildiz, 2014: 89)

- تأمین آب آشامیدنی صحتی برای مردم محروم و روستائین افغانستان، مورد مهم دیگری است که سازمان تیکا روی آن توجه داشته است. این سازمان بین سال های 2005 الی 2006، 49 حلقه چاه، بین سال های 2006 الی 2007، 78 حلقه چاه و در سال 2008، 88 حلقه چاه آب آشامیدنی را حفر کرده است. (Özel, 2018: 242)

- اعمار سرک، پل و تأسیسات عام المنفعه دیگر در افغانستان پسا طالبان، عرصه دیگر کار تیکا را تشکیل می دهد و در این زمینه نیز کارهای مهمی از طرف این سازمان انجام شده است. به عنوان نمونه، بازسازی سرک های داخل شهر کابل، از جمله سرک پل سوخته الی قصر دارالامان در سال 2004،

- اعمار پل کوکچه در سال 2009، اعمار مسجد امیر علی شیر نوایی در شهر شبرغان و مسجد دیگری در میدان هوایی بین المللی حامد کرزی و اعمار یتیم خانه دخترانه علاءالدین و انستیتوت مسلکی دخترانه کابل در سال 2017، از جمله کارهای مهم تیکا در بخش ساخت و ساز محسوب می شود. (Khumchany, 2019: 56)

مجراهای مهم دیگری که همکاری های ترکیه از طریق آن ها عملی شده است، نهادهای نظامی هستند. نیروهای نظامی ترکیه در شروع سال 2002 وارد افغانستان شدند و علاوه بر تأمین امنیت و حمایت از حکومت جدید، در عرصه های آموزش نیروهای مسلح افغانستان و بازسازی این کشور نیز فعالیت داشته اند. از جمله کمک های ترکیه، حدود 75 میلیون دالر آن از طریق قوای مسلح این کشور به مصرف رسیده است. (Khumchany, 2019: 49) از جمله نهادهای نظامی که در بخش بازسازی افغانستان مأموریت داشتند، تیم های بازسازی ولایتی یا (PRT) بودند. اولین تیم بازسازی ولایتی در سال 2002 توسط امریکایی ها در گردیز ایجاد شد. به تعقیب آن در سال 2003 در ولایت های بامیان و کندز این تیم ها به فعالیت خود آغاز کردند و تا سال 2014 در 27 ولایت افغانستان توسعه داده شدند. (Özel, 2018: 255)

د پانو شمیره: له 4 تر 19

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

از جمله 27 تیم پی‌آرتی مستقر در ولایت‌های افغانستان، دو تیم آن مربوط ترکیه می‌شدند که یکی آن در ولایت میدان‌وردک و دیگری در ولایت جوزجان فعالیت داشت. پی‌آرتی میدان‌وردک در سال 2006 براساس فیصله شورای وزیران ترکیه ایجاد شد و به فعالیت آغاز کرد. در ترکیب این تیم، 64 ارتشی، 20 پولیس، 10 مربی، 2 دیپلمات وزارت خارجه، 2 متخصص صحنی و یک مأمور تیکا حضور داشتند. (Özel, 2018: 259)

تیم بازسازی ولایتی میدان‌وردک بین سال‌های 2006 الی 2010 حدود 200 پروژه بازسازی را در این ولایت عملی کرد که شامل تأمین بورسیه برای دانش‌آموزان، ایجاد کورس‌های پرستاری و قابلیت‌های برای زنان، اعمار و بازسازی 68 باب مکتب، توزیع لباس و لوازم آموزشی برای حدود 10000 کودک، تداوی هزاران مریض، اعمار پل‌ها، حفر چاه‌های آب آشامیدنی، تدویر کورس‌های مسلکی برای جوانان و موارد دیگر می‌شد. (Khumchany, 2019: 57)

همچنان از سال 2006، هشت افسر پولیس در نقش مربی در تعلیم و آموزش پولیس ولایت میدان‌وردک همکاری کردند. مأموریت تیم مذکور در سال 2013 پایان یافت و مقر آن بعد از تخلیه به مکتب تبدیل و به لیسه حامد کرزی مسما شد. (Özel, 2018: 258)

تیم بازسازی ولایتی جوزجان در سال 2010 تأسیس شد و ولایت‌های جوزجان و سرپل را تحت پوشش قرار می‌داد. فعالیت این تیم توسط احمد داوود اوغلو، وزیر خارجه وقت ترکیه افتتاح شد و در رأس آن نیز یک دیپلمات وزارت خارجه آن کشور قرار گرفت. این تیم در نخستین سال فعالیتش 10 پروژه بازسازی و کم‌کسانی را روی دست گرفت که اکثر آن تا پایان سال 2010 تکمیل شد. تأسیس شفاخانه صحت طفل دوستی افغان – ترک و اعمار مکتب دخترانه «حبیبه قادری» از مهمترین پروژه‌های پی‌آرتی جوزجان است. (Kaya, 2019: 100)

بر علاوه نهادهای دولتی یادشده، سازمان‌های غیردولتی ترکیه نیز در طی دو دهه گذشته در راستای کمک و بازسازی افغانستان فعالیت داشته‌اند.

(IHH) یکی از مهمترین نهادهای فعال در این عرصه است و فعالیت‌های مفید در زمینه‌های گوناگون داشته است. به طور نمونه، ایجاد کورس‌های آموزشی در جلال‌آباد، تالقان، دشت قلعه، خواجه بهاء‌الدین و ینگ‌قلعه و حمایت از خانواده‌های بی‌بضاعت و تأمین لباس و عیدانه برای آن‌ها، از جمله فعالیت‌های نهاد مذکور است.

همچنان لیسه‌های افغان – ترک که از نهادهای آموزشی پیشتاز در افغانستان بودند، از سال 1995 به این طرف در کشور فعالیت داشتند. این مکاتب که تعدادشان به 12 باب می‌رسید، سالانه حدود 5000 دانش‌آموز را فارغ می‌دادند. بعد از کودتای ناکام 2016 در ترکیه، به دلیل ارتباط مکاتب افغان – ترک با فتح‌الله گولن، اداره این مکاتب را بنیاد معارف ترکیه برعهده گرفت و پس از آن همچنان به آموزش جوانان افغانستان ادامه دادند. (Khumchany, 2019: 66)

شرکت‌های خصوصی ترکی:

نهادهای دیگری هستند که در بازسازی افغانستان طی دو دهه اخیر نقش چشمگیری داشته‌اند. در این سال‌ها، 127 شرکت خصوصی ترک در افغانستان فعالیت داشتند که حدود 95 درصد آن شرکت‌های ساختمانی بودند. این شرکت‌ها بین سال‌های 2003 الی 2016، 627 پروژه عمرانی را به ارزش حدود 6 میلیارد دالر کار کردند. از جمله بزرگ‌ترین شرکت‌های مذکور، یکی هم شرکت ساختمانی «یوکسل» بود که در سال 2011 میدان هوایی بین‌المللی حامد کرزی و کمپلکس میدان هوایی مزار شریف را بازسازی کرد. پروژه میدان هوایی بگرام در سال 2010 نیز توسط همین شرکت عملی شد. همچنین در

د پانو شمیره: له 5 تر 19

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

بین سال‌های 2002 الی 2004 ساخت شامراه کابل – قندهار از پروژه‌های مهم دیگری بود که از سوی شرکت یوکسل مدیریت شد. " (8صبح ضیاءالدین جمال 31 جوزا/خرداد 1400 - Jun 21, 2021) **شرکت ساختمانی 77 ترکیه (77 İnşaat)** پروژه‌های انرژی:.

✓ شرکت ترکیه "77" جهت توسعه بند کجکی، واقع در ولایت هلمند افغانستان، که یکی از پروژه‌های مهم زیربنایی در این کشور است سرمایه‌گذاری نمود. در سال 1395، تفاهم‌نامه‌ای برای مطالعات این بند و توسعه فاز دوم آن به امضا رسید. هدف این فاز، افزایش ظرفیت تولید برق و ذخیره آب و بلند بردن ظرفیت تولید برق بند کجکی از 51 میگاوات به 151 میگاوات بود. (da.azadiradio.com) در نهایت فاز دوم بند کجکی تکمیل و با حضور مقامات طالبان و سفیر ترکیه در افغانستان افتتاح شد. با تکمیل این فاز، ظرفیت تولید برق این بند به 151 میگاوات افزایش یافت. در 5 اسد 1401، فاز دوم بند کجکی تکمیل و با حضور مقامات طالبان و سفیر ترکیه در افغانستان افتتاح شد. da.azadiradio.com.

✓ پروژه‌های 30 میگاوات برق آفتابی قندهار به بهره‌برداری سپرده شد: دو پروژه تولید برق آفتابی با ظرفیت 30 میگاوات در ولایت قندهار از سوی رییس جمهور غنی روز چهارشنبه، دوازدهم سرطان، افتتاح و به بهره‌برداری سپرده شد. این دو پروژه تولید برق آفتابی در قندهار هرکدام به ظرفیت 15 میگاوات از سوی دو شرکت خصوصی به نام‌های

«زولرستان» و «ترکی 77» اجرا شده است. بر اساس معلومات شرکت برشنا این پروژه‌ها در ولسوالی دامن ولایت قندهار موقعیت دارد. قرارداد یکی از پروژه‌ها به هدف تولید برق از منابع آفتابی در تاریخ 18 فبروری 2018، بعد از تأیید شورای عالی اقتصادی و منظوری کمیسیون تدارکات ملی حکومت وحدت ملی به هزینه مجموعی 19.5 میلیون دالر امریکایی امضا شد. طرف قرارداد این پروژه کمپنی خصوصی «ترکی 77» میباشد

که کار این پروژه تکمیل شده است. بر بنیاد قرارداد، میان کمپنی خصوصی «ترکی 77» و شرکت برشنا، این کمپنی طی 20 سال تولید برق این پروژه را به شرکت برق افغانستان به فروش می‌رساند و پس از وقت تعیین شده، این پروژه با تمام تجهیزات آن به شرکت برشنا تعلق می‌گیرد. به همین ترتیب، پروژه دومی که از سوی شرکت زولرستان تطبیق می‌شود، کارش در 15 جون سال 2018 در ولسوالی دامن ولایت قندهار آغاز شده است. شرکت برشنا گفته است که کار این پروژه تا چند هفته بعد تکمیل خواهد شد. هزینه مجموعی این دو پروژه 39 میلیون دالر گفته شده است که 14 میلیون آن به صورت سب‌ساییدی از سوی وزارت مالیه پرداخت می‌شود و متباقی آن برعهده شرکت‌های طرف قرارداد است. (8صبح 12 سرطان/تیر 1398 - Jul 3, 2019)

روابط اقتصادی و تجاری افغانستان و ترکیه از قرن‌ها پیش شکل گرفته و با گذر زمان در دوره‌های مختلف تاریخی، از مسیرهای تجاری باستانی تا همکاری‌های مدرن پس از آتاترک، تکامل یافته است. این روابط، با وجود چالش‌های سیاسی و امنیتی، همواره از پوتانسیل بالایی برای گسترش برخوردار بوده

د پانو شمیره: له 6 تر 19

افغان جرمن آنالاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

و ترکیه به عنوان یک شریک استراتژیک، می تواند در آینده نقش بیشتری در توسعه اقتصادی افغانستان ایفا کند.

پس از ایجاد دولت جدید در سال 1381 (2002) در افغانستان روابط اقتصادی و تجاری بین هردو کشور در سطح عالیتز قرار گرفته و موافقتنامه های آتی میان دو کشور امضاء گردیده است.

شماره	عنوان سند حقوقی	امضاء کننده	تاریخ	لسان
1	موافقتنامه بین جمهوری ترکیه و دولت انتقالی اسلامی افغانستان در مورد تشویق و حمایت متقابل از سرمایه گذاری	سید مصطفی کاظمی وزیر تجارت	جون 2004	دری- انگلیسی
2	موافقتنامه در مورد همکاری تجاری و اقتصادی بین دولت انتقالی اسلامی افغانستان و جمهوری ترکیه	سید مصطفی کاظمی وزیر تجارت	جون 2004	دری- انگلیسی
3	موافقتنامه بین دولت انتقالی اسلامی افغانستان و جمهوری ترکیه در مورد همکاری امور گمرکی	هدایت امین ارسلا وزیر تجارت	اپریل 2005	انگلیسی
4	موافقتنامه بین دولت انتقالی اسلامی افغانستان و جمهوری ترکیه در مورد ترانسپورت بین المللی جاده	هدایت امین ارسلا وزیر تجارت	اپریل 2005	انگلیسی
5	یادداشت موافقت شده نخستین جلسه کمیسیون مشترک اقتصادی افغان- ترک	هدایت امین ارسلا وزیر تجارت	اپریل 2005	انگلیسی
6	موافقتنامه ترجیحات تجاری بین دولت انتقالی اسلامی افغانستان و جمهوری ترکیه	هدایت امین ارسلا وزیر تجارت	مارچ 2003	دری- انگلیسی

در حال حاضر یک تعداد از تجار افغانی در ترکیه فعالیت های تجاری و اقتصادی را انجام می دهند. تجارت بین دو کشور در حال افزایش است که عمدتاً در بخش واردات صورت گرفته و در حال استحکام است. از چند سال به این طرف فروشگاه های نسبتاً بزرگ و معیاری به سطح "سوپر مارکیت" با تولیدات ترکیه و رستوران ها با غذاهای ترکی در کابل افتتاح گردیده و فعالیت دارند. در سوپر مارکیت های ترکی لباس های دوخته شده مردانه، زنانه و طفلانه، دریشی های مارک های بلند اروپائی، وسایل و مواد آرایش و عطریات فرانسوی و اروپائی در معرض فروش گذاشته شده است. (توقع می رود شرایط و قوانین مالکیت های معنوی "Intellectual property" از جانب شرکت های ترکی در افغانستان مراعات شده و به توريد تولیدات جعلی تحت نام های مارک های بلند مبادرت نورزند و این موضوع باید مطابق قانون علایم تجاری از طرف وزارت تجارت و گمرکات به صورت جدی نظارت شود تا محصولات جعلی مارک های مشهور جهان به قیمت های بلند و تصنعی در افغانستان بفروش نرسد). بر علاوه حدود دوصد شرکت ترکی در افغانستان در ساحات مختلف اقتصادی فعال است که در کنار سایر کشورها در مارکیت افغانستان به رقابت پرداخته است.

بر علاوه مکاتب ترکی تحت نام "اتاترک" در کابل و یک تعداد از ولایات در سطح صنف 12 فعال است و درین اواخر سریال های تلویزیونی ترکی مارکیت را در انحصار خود در آورده است.

د پانو شمیره: له 7 تر 19

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: د لیکنیزي ښي پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

دوران تجارت با جمهوری ترکیه طی سالیان ۱۳۸۱-۱۳۹۱:

کشور ترکیه که از دوستان تاریخی افغانستان بشمار میرود روابط دیرینه تجاری با افغانستان داشته اما این روابط بسیار عمیق و گسترده نبوده است.

منبع: اداره مرکزی احصائیه

بعد از ایجاد دولت موقت، روابط افغان-ترک در ابعاد مختلف منجمه تجاری وارد مرحله جدیدی شده است. دوران تجارت در سال ۱۳۸۷ به مبلغ ۶۹ میلیون دالر قید گردیده و این رقم در سال ۱۳۹۱ به ۲۳۲ میلیون دالر رسیده که از دیاد ۳,۳۶ مرتبه را نشان میدهد. از مجموع دوران تجارت، صادرات از ۱۸ میلیون دالر در سال ۱۳۸۷ به ۲۹ میلیون دالر در سال ۱۳۹۱ ارتقاء یافته است که رشد ۱۶۱ فیصد را میسراند. واردات در سال ۱۳۸۷ مبلغ ۵۱ میلیون دالر قید گردیده در حالیکه این رقم در سال ۱۳۹۱ به ۲۰۳ میلیون دالر رشد یافته و از دیاد حدود ۴ مرتبه را نشان میدهد که از لحاظ ارزش بمراتب بیشتر از صادرات میباشد. هرگاه تناسب صادرات با واردات در سال ۱۳۹۱ ارزیابی گردد واردات درین سال ۷ برابر صادرات است. بیلاتس تجارت درین دوره بنابر بلند بودن ارزش واردات نسبت به صادرات در تمام این دوره منفی است.

سهم شرکت های ترکی در توسعه اقتصادی افغانستان:

✓ تولید برق آفتابی شرکت ۷۷ ترکی با دولت افغانستان قراردادی برای احداث سیستم انرژی آفتابی کابل به منظور تولید ۲۲ میگاوات برق امضا کرده است. بر بنیاد آن، سه شنبه ۱۷ میزان ۱۴۰۳ با

حضور ملا عبدالغنی برادر کار پروژه تولید ۲۲.۷۵ میگاوات برق آفتابی در ولسوالی سروبی کابل آغاز شد. در این پروژه شرکت ۷۷ ترکی و شرکت زولرستان داخلی ۱۸ میلیون دالر سرمایه گذاری می کنند. (خبر گذاری جمهور)

✓ بر اساس توافق نامه همکاری مشترک برای سرمایه گذاری میان وزارت آب و انرژی دولت موقت طالبان و رئیس شرکت «۷۷» ترکیه قرار است پروژه

د پانو شمیره: له ۸ تر ۱۹

افغان جرمن آنالین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

تولید برق از منابع بادی به ظرفیت 200 میگاوالت در ولایت هرات آغاز گردد.
(11.05.2023 استانبول/ خلیل سلحشور/ خبرگزاری آنا تولی)

شرکت 77 تا به حال به‌ویژه در تطبیق پروژه برق آفتابی ولایت قندهار و پروژه فاز دوم بند کجکی در راستای توسعه تولید انرژی در افغانستان برای مردم کارهای مفیدی انجام داده است. تولید انرژی از پروژه 200 میگاوالتی برق بادی در ولایت هرات طی دو سال تکمیل خواهد شد.

گفتنی است، افغانستان تنها حدود 20 درصد برق خود را از منابع داخلی تولید می‌کند، در حالی که ظرفیت منابع آفتابی و بادی در این کشور حدود 268 هزار میگاوالت برآورد شده است. بر اساس داده‌های مرکز بین‌المللی انرژی‌های تجدیدپذیر، افغانستان حدود 300 روز آفتابی در سال دارد که در هر ده متر مربع زمین، می‌توان یک کیلووات انرژی آفتابی تولید کرد.

پروژه‌های ساختمانی:

✓ **کارخانه سمنت یتیم تاق:** (سه‌شنبه، هشتم عقرب) 1403، شرکت 77 ترکی قرارداد 30 ساله با وزارت معادن و پترولیوم افغانستان برای سرمایه‌گذاری نزدیک به 163 میلیون دالر در کارخانه تولید سمنت یتیم تاق در ولایت جوزجان امضا کرده است.

✓ **پل هوایی در کابل:** شرکت 77 ترکیه در سرای شمالی کابل پل هوایی احداث می‌کند.

jomhornews.com

شرکت‌های دیگر ترکیه

✓ **سرمایه‌گذاری در معادن:** نمایندگان شرکت‌های «دی سدکس، اوبی و بلوت» ترکیه با وزارت معادن و پترولیوم افغانستان دیدار کرده و برای سرمایه‌گذاری در بخش استخراج معادن سرب، طلا و مس اعلام آمادگی کرده‌اند. 1tvnews.af.

به‌طور کلی، بیش از 200 شرکت ترکی در افغانستان در زمینه‌های مختلفی از جمله ساختمانی، تولیدی، غذایی و انرژی فعالیت دارند. برگزاری نشست‌های تاجران ترکی در افغانستان و نمایشگاه‌های مشترک، سبب افزایش علاقه‌مندی سرمایه‌گذاران ترکی به سرمایه‌گذاری در افغانستان شده است. این فعالیت‌ها نشان‌دهنده تعهد شرکت‌های ترکی به توسعه زیربنای و اقتصاد افغانستان است و نقش مهمی در بهبود روابط اقتصادی بین دو کشور ایفا می‌کند. (da.azadiradio.com) (Khumchany, 2019: 51)

سرمایه‌گذاری ترکیه: شرکت‌های ترکی در زمینه‌های ساختمانی، معدن، و ارتباطات در افغانستان سرمایه‌گذاری کرده‌اند

به این ترتیب، ترکیه هم به عنوان عضو ناتو و هم به عنوان کشور اسلامی در عرصه‌های ملکی و نظامی با افغانستان همکاری کرده است. هرچند اقتصاد ترکیه خیلی قوی نیست؛ اما این کشور نقش برجسته در بازسازی افغانستان داشته است.

ترکیه همچنین در مذاکرات صلح افغانستان تلاش‌هایی به عمل آورد و میزبان گفت‌وگوهای دیپلماتیک در این زمینه بوده است.

پس از تحولات سیاسی اخیر در افغانستان (سقوط دولت جمهوری و تسلط طالبان)، ترکیه با سیاستی محتاطانه، روابط خود با افغانستان را ادامه داده است.

دوران تجارت با جمهوری ترکیه طی سالیان 1381-1391:

د پانو شمیره: له 9 تر 19

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

ترکیه، به عنوان یکی از دوستان تاریخی افغانستان، همواره در حوزه های مختلف مانند فرهنگی، سیاسی و اجتماعی با این کشور روابط نزدیکی داشته است. با این حال، روابط تجاری بین دو کشور برخلاف انتظارات، همواره در سطح متوسط یا حتی پایینی قرار داشته است. این موضوع در آمارهای تجارت طی سال های 1381 تا 1391 به وضوح دیده می شود، که نشان می دهد رشد این روابط در دوران اولیه بسیار کند بوده، اما بعد از ایجاد دولت موقت افغانستان، وارد مرحله ای جدید شد.

منبع : اداره مرکزی احصائیه

1. وضعیت روابط تجاری قبل از سال 1386:

طبق اطلاعات موجود، تبادل تجاری بین افغانستان و ترکیه در سال های 1381 تا 1386 یا وجود نداشته، یا در سطح بسیار نازکی قرار داشته است به گونه ای که در آمارها قید نشده است. این نشان می دهد که روابط تجاری بین دو کشور در این دوره به صورت مؤثری برقرار نبوده و حجم تبادلات اقتصادی بین آنها ناچیز بود.

- در این دوران، افغانستان به علت جنگ های داخلی و عدم استقرار اقتصادی، قادر به ایجاد ارتباطات اقتصادی و تجاری گسترده نبود.
- کشورهای همسایه افغانستان، مانند ایران و پاکستان، به دلیل نزدیکی جغرافیایی و دسترسی به بازارهای محلی، رقابت بیشتری در تجارت با افغانستان داشتند.

2. رشد روابط تجاری بعد از سال 1386:

تغییرات کلی در حجم تبادلات:

- حجم تبادل تجاری:

- در سال 1387، حجم تبادل تجاری بین افغانستان و ترکیه به مبلغ 69 میلیون دلار رسید.
- این رقم در سال 1391 به 232 میلیون دلار افزایش یافت، که نشان دهنده افزایش 3.36 برابر در حجم تبادلات است

- صادرات افغانستان به ترکیه:

- در سال 1387، صادرات افغانستان به ترکیه حدود 18 میلیون دلار بود.

د پانو شمیره: له 10 تر 19

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته راښکي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

- این رقم در سال 1391 به 29 میلیون دلار افزایش یافت، که نشان‌دهنده رشد 161% است.
- محصولات اصلی صادراتی شامل مواد غذایی، پشم، و پوست‌های خام بوده است.
- **واردات افغانستان از ترکیه:**
- در سال 1387، واردات افغانستان از ترکیه حدود 51 میلیون دلار بود.
- این رقم در سال 1391 به 203 میلیون دلار افزایش یافت، که نشان‌دهنده افزایش 4 برابر است.
- محصولات اصلی وارداتی شامل البسه دوخته شده و مدرن، مواد غذایی پردازش‌شده، ماشین‌آلات، و لوازم الکترونیکی بوده است.
- **تناسب صادرات و واردات:**

• در سال 1391، واردات افغانستان از ترکیه حدود 7 برابر صادرات افغانستان به ترکیه بوده است. این نسبت نشان می‌دهد که تعادل تجاری بین دو کشور به نفع ترکیه است و افغانستان به‌طور قابل توجهی به‌عنوان بازار مصرف‌کننده عمل می‌کند.

بیان تجارت درین دوره بنابر بلند بودن ارزش واردات نسبت به صادرات در تمام این دوره منفی است.

3. عوامل مؤثر بر رشد روابط تجاری:

• **ایجاد دولت موقت افغانستان:**

ایجاد دولت موقت افغانستان به‌عنوان نقطه‌ی عطفی در روابط تجاری دو کشور عمل کرد. استقرار نسبی در افغانستان و افزایش اعتماد بین‌المللی به این کشور، راه را برای گسترش روابط تجاری با ترکیه هموار کرد.

• **مشترکات فرهنگی و تاریخی:**

روابط فرهنگی و تاریخی بین دو کشور، نقش مهمی در تقویت روابط اقتصادی داشته است. این مشترکات، زمینه‌ساز همکاری‌های بیشتر در حوزه‌های مختلف شد.

• **نقش ترکیه در حمایت از افغانستان:**

حضور ترکیه، به‌عنوان یکی از حامیان اصلی افغانستان در ناتو و سازمان‌های بین‌المللی، نقشی کلیدی در تشویق سرمایه‌گذاری‌ها و گسترش روابط تجاری با این کشور ایفا کرده است.

دوران تجارت با ترکیه طی سالهای 1392-1399:

1. تحلیل کلی

(الف) روند کلی تبادلات:

صادرات افغانستان به ترکیه:

- افزایش اولیه (1392 تا 1393): صادرات افغانستان از 35 میلیون دالر در سال 1392 به 40 میلیون دالر در سال 1393 افزایش یافته است.
- کاهش تدریجی (1394 تا 1395): میزان صادرات در سال 1394 به 18 میلیون دالر کاهش یافته و در سال 1395 به 12 میلیون دالر رسیده است.
- افزایش نسبی در سال‌های بعدی: صادرات در سال 1396 به 21 میلیون دالر، در سال 1397 به 25.1 میلیون دالر و در سال 1398 به 16.3 میلیون دالر رسیده است. اما در سال 1399 به 44.1 میلیون دالر افزایش یافته است که رشد قابل توجهی محسوب می‌شود.

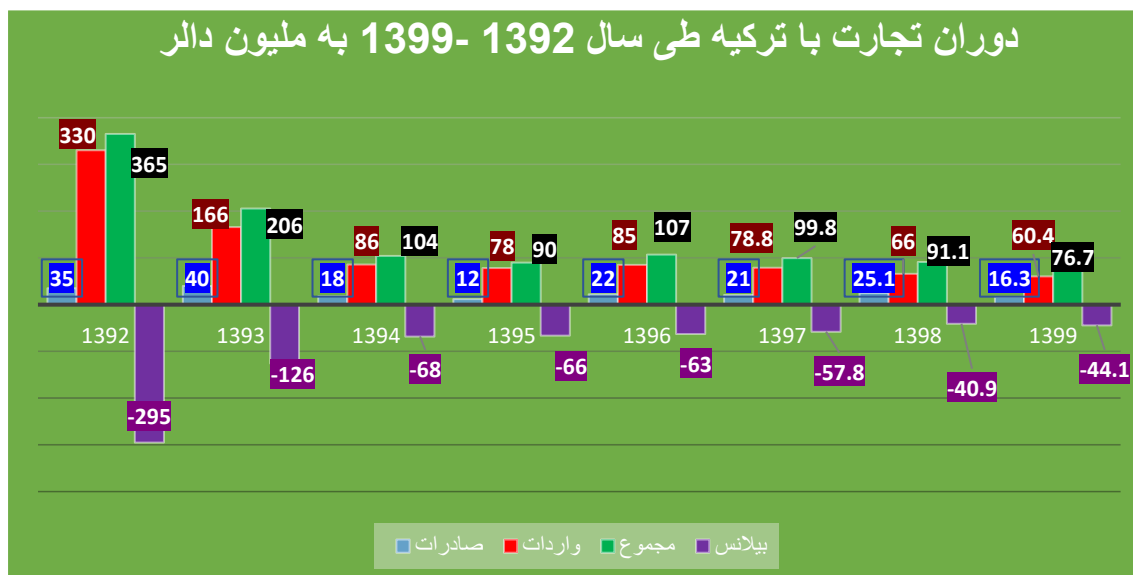
واردات افغانستان از ترکیه:

د پانو شمیره: له 11 تر 19

افغان جرمن آنالین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

- افزایش چشمگیر (1392-1393) : واردات افغانستان از ترکیه از 330 ملیون دالر در سال 1392 به 365 ملیون دالر در سال 1393 افزایش یافته است.
- کاهش نسبی پس از 1394: پس از 1394، واردات روندی نزولی داشته و در 1394 به 104 ملیون دالر، در 1395 به 90 ملیون دالر، در 1396 به 107 ملیون دالر، در 1397 به 99.8 ملیون دالر، در 1398 به 91.1 ملیون دالر و در 1399 به 76.7 ملیون دالر کاهش یافته است

سال	صادرات (ملیون دالر)	واردات (ملیون دالر)	مجموع (ملیون دالر)	بیلانس (ملیون دالر)
1392	35	330	365	-295
1393	40	166	206	-126
1394	18	86	104	-68
1395	12	78	90	-66
1396	22	85	107	-63
1397	21	78.8	99.8	-57.8
1398	25.1	66	91.1	-40.9
1399	16.3	60.4	76.7	-44.1

د پانو شمیره: له 12 تر 19

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

بیلاس تجارت

- بیلاس تجارت افغانستان با ترکیه در تمامی سال‌ها منفی بوده است، به این معنا که ارزش واردات همواره بیشتر از صادرات بوده است. این موضوع می‌تواند نشان‌دهنده وابستگی بالای افغانستان به کالاهای ترکیه‌ای باشد.
- بیشترین کسری تراز تجاری در سال 1392 با 295- میلیون دالر بوده است.
- کمترین میزان کسری در سال 1399 با 44.1- میلیون دالر ثبت شده است، که کاهش نشان‌دهنده بهبود نسبی در تعادل تجاری است.

2. تحلیل مقایسوی تجارت افغانستان و ترکیه (1392-1399):

مقایسه صادرات و واردات و نسبت بین آنها

فیصدی تناسب بین صادرات و واردات نشان می‌دهد که چه مقدار از نیازهای تجاری افغانستان از طریق ترکیه تأمین می‌شود و چه مقدار از صادرات افغانستان می‌تواند هزینه واردات را پوشش دهد. جدول زیر نسبت صادرات به واردات را در هر سال نشان می‌دهد:

سال	صادرات (ملیون دالر)	واردات (ملیون دالر)	صادرات (ملیون دالر)	تناسب صادرات به واردات (%)
1392	35	330	35	10.6%
1393	40	365	40	10.9%
1394	18	104	18	17.3%
1395	12	90	12	13.3%
1396	21	107	21	19.6%
1397	25.1	99.8	25.1	25.2%
1398	16.3	91.1	16.3	17.9%
1399	44.1	76.7	44.1	57.5%

نسبت صادرات به واردات در سال 1392 تنها 10.6% بوده است، درحالی‌که در سال 1399 این نسبت به 57.5% افزایش یافته است، که نشان‌دهنده بهبود نسبی در توان صادراتی افغانستان و کاهش وابستگی به واردات ترکیه است.

مقایسه صادرات با کل دوران تجارت (واردات + صادرات)

د پانو شمیره: له 13 تر 19

افغان جرمن آنالین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

یکی دیگر از شاخص‌های مهم بررسی سهم صادرات افغانستان در کل تجارت میان دو کشور است.

سال	صادرات (ملیون دالر)	مجموع تجارت (ملیون دالر)	تناسب صادرات به واردات (%)
1392	35	365	9.5%
1393	40	405	9.8%
1394	18	122	14.7%
1395	12	102	11.8%
1396	21	128	16.4%
1397	25.1	125	20.1%
1398	16.3	107.4	15.2%
1399	44.1	120.8	36.5%

سهم صادرات از کل تجارت میان دو کشور از 9.5% در سال 1392 به 36.5% در سال 1399 افزایش یافته است که نشان‌دهنده رشد صادرات و کاهش نسبی وابستگی به واردات است

مقایسه واردات با دوران تجارت

سال	واردات (ملیون دالر)	مجموع تجارت (ملیون دالر)	سهم واردات از کل تجارت (%)
1392	330	365	90.4%
1393	365	405	90.1%
1394	104	122	85.2%
1395	90	102	88.2%
1396	107	128	83.6%
1397	99.8	125	79.9%
1398	91.1	107.4	84.8%
1399	76.7	120.8	63.5%

سهم واردات از کل تجارت میان دو کشور از 90.4% در سال 1392 به 63.5% در سال 1399 کاهش یافته است، که نشان‌دهنده کاهش وابستگی افغانستان به واردات از ترکیه است.

در جدول ذیل شاخص‌های سال 1392 با 1399 مقایسه شده‌اند:

شاخص	رشد . کاهش (%)	سال 1392	سال 1399	رشد . کاهش (%)
صادرات (ملیون دالر)	26%+	35	44.1	26%+
واردات (ملیون دالر)	76%-	330	76.7	76%-
مجموع تجارت (ملیون دالر)	67%-	365	120.8	67%-

د پانو شمیره: له 14 تر 19

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

شاخص	رشد . کاهش) % (	سال 1392	سال 1399	رشد . کاهش) % (
تراز تجاری (ملیون دالر)	85%+	295-	44.1-	85%+

صادرات افغانستان به ترکیه طی این دوره 26٪ رشد داشته است.

واردات افغانستان از ترکیه 76٪ کاهش یافته است.

مجموع تجارت میان دو کشور 67٪ کاهش نشان می‌دهد که ممکن است دلایل مختلفی از جمله کاهش توان اقتصادی افغانستان، تغییر الگوی مصرف و افزایش تجارت با سایر کشورها دخیل باشند.

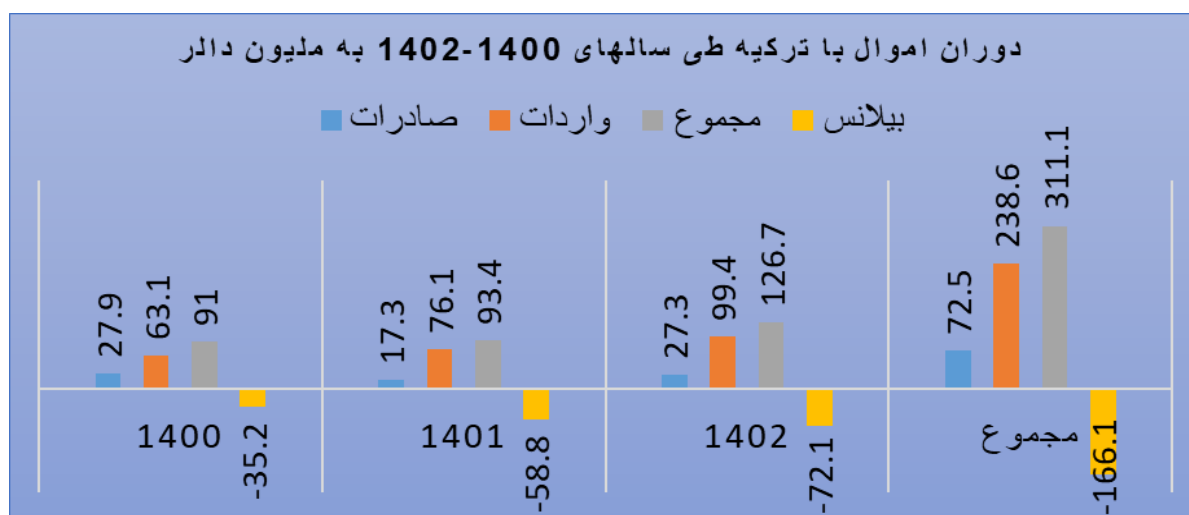
بیلانس تجارت افغانستان بهبود یافته است و کسری آن از 295 -ملیون دالر به 44.1 -ملیون دالر کاهش یافته است، که نشانه مثبتی برای رشد اقتصاد داخلی است.

تجارت میان افغانستان و ترکیه طی سال‌های 1392 تا 1399 ، و به همین ترتیب وابستگی افغانستان به واردات ترکیه کاهش یافته است، اما روند صادرات بهبود داشته است.

آهنگ رشد صادرات افغانستان به ترکیه مثبت بوده، اما میزان تجارت به صورت کل تنزیل یافته است.

دوران تجارت با ترکیه طی سالهای 1400-1402 دوره دوم طالبان:

دوران تجارت طی سال‌های 1400 تا 1402 نوساناتی داشته است که از طریق داده‌های احصائیه مرکزی افغانستان مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

مقایسه صادرات و واردات

- در سال 1400، صادرات افغانستان به ترکیه 27.9 ملیون دالر و واردات از ترکیه 63.1 ملیون دالر بوده که بیلانس تجارت منفی 35.2 ملیون دالر را نشان می‌دهد.
- در سال 1401، صادرات افغانستان 17.3 ملیون دالر و واردات 76.1 ملیون دالر بوده که بیلانس تجارت با کاهش بیشتر به منفی 58.8 ملیون دالر رسیده است.
- در سال 1402، صادرات افغانستان به ترکیه 27.3 ملیون دالر و واردات 99.4 ملیون دالر بوده

د پانو شمیره: له 15 تر 19

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

که نشان‌دهنده توازن منفی 72.1 ملیون دالر است.

مقایسه صادرات و واردات نسبت به مجموع دوران تجارت

- در سال 1400، صادرات 30.7٪ و واردات 69.3٪ از مجموع تجارت را تشکیل می‌داد.
- در سال 1401، صادرات 18.5٪ و واردات 81.5٪ از مجموع تجارت را شامل بود.
- در سال 1402، صادرات 21.6٪ و واردات 78.4٪ از مجموع دوران تجارت را تشکیل داد.

ارزیابی مجموع دوران طی سال‌های 1400 تا 1402

- مجموع دوران تجارت افغانستان و ترکیه در سه سال اخیر به 311.1 ملیون دالر رسیده که 238.6 ملیون دالر آن را واردات و 72.5 ملیون دالر را صادرات تشکیل داده است.
- بیلانس تجارت مجموع سه سال منفی 166.1 ملیون دالر بوده که نشان‌دهنده وابستگی بیشتر افغانستان به کالاهای ترکیه‌ای است.

بررسی آمار نشان می‌دهد که تجارت افغانستان با ترکیه از نظر میزان واردات رشد داشته، اما صادرات افغانستان روند پایداری نداشته است. به‌ویژه، کاهش صادرات در سال 1401 و افزایش وابستگی به واردات ترکیه، نیاز به بازنگری در سیاست‌های صادراتی افغانستان را نشان می‌دهد. برای بهبود این وضعیت، توسعه صنایع تولیدی و افزایش صادرات کالاهای داخلی به ترکیه می‌تواند یکی از راهکارهای پیشنهادی باشد.

مقایسه تغییرات کیفی در تجارت بین دورهٔ جمهوریت (1392-139) و دورهٔ طالبان (1400-1402) بررسی صادرات، واردات و بیلانس تجارت بررسی شاخص‌های اساسی تجارت میان دو کشور نشان می‌دهد که افغانستان همواره کسری تجاری قابل توجهی را تجربه کرده است، اما در این میان تغییراتی نیز در ترکیب و میزان تجارت خارجی دیده می‌شود.

صادرات و واردات طی دوره‌های جمهوریت و دورهٔ دوم طالبان دوره جمهوریت (1392 - 1399)

- در این دوره، صادرات افغانستان به ترکیه بین 12 تا 40 ملیون دالر نوسان داشته است.
- واردات افغانستان از ترکیه در سال‌های نخست (1392) در سطح بالایی (330 ملیون دالر) بود، اما تا سال 1399 به 60.4 ملیون دالر کاهش یافت.
- بیشترین بیلانس تجارت منفی در سال 1392 مشاهده شد (-295 ملیون دالر) و این روند به مرور کاهش یافت، به گونه‌ای که در سال 1398 بیلانس تجارت منفی 40.9 ملیون دالر ثبت شد.

دوره طالبان (1400 - 1402)

- در سال 1400، صادرات افغانستان به ترکیه 27.9 ملیون دالر و واردات از ترکیه 63.1 ملیون دالر بود که بیلانس تجارت منفی 35.2 ملیون دالر را نشان می‌دهد.
- در سال 1401، صادرات افغانستان 17.3 ملیون دالر و واردات 76.1 ملیون دالر بود که بیلانس تجارت منفی 58.8 ملیون دالر شد.
- در سال 1402، صادرات افغانستان به ترکیه 27.3 ملیون دالر و واردات 99.4 ملیون دالر بود که نشان‌دهنده توازن منفی 72.1 ملیون دالر است.

مقایسه صادرات و واردات نسبت به مجموع دوران تجارت

د پانو شمیره: له 16 تر 19

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

- در دوره جمهوری، وابستگی افغانستان به واردات از ترکیه کاهش یافت، به‌ویژه پس از سال 1394، که صادرات به ترکیه افزایش یافت و واردات کاهش پیدا کرد.
- در دوره طالبان، صادرات کاهش یافته و واردات روند افزایشی داشته است، که باعث افزایش وابستگی به ترکیه شده است.

مجموع دوران طی سال‌های 1392 تا 1402

- گرچه از لحاظ کمیت مجموع دوران تجارت افغانستان و ترکیه در دوره جمهوری (-1392 1399) نظر به تعداد سال بالاتر بود، اما در دوره طالبان (1400-1402) واردات رشد داشته و صادرات روند پایداری نداشته است.
 - در دوره جمهوری، تلاش‌هایی برای کاهش وابستگی به واردات ترکیه صورت گرفت، اما در دوره طالبان، این وابستگی افزایش پیدا کرده است.
 - بیشترین میزان صادرات افغانستان به ترکیه در سال 1393 (40 میلیون دالر) ثبت شده است، در حالی که در سال 1401 صادرات به پایین‌ترین سطح خود (17.3 میلیون دالر) رسید.
- تحلیل آمار نشان می‌دهد که در دوره جمهوری، سیاست‌های تجاری افغانستان در جهت کاهش وابستگی به واردات از ترکیه حرکت می‌کرد، اما در دوره طالبان، روند تجارت خارجی با ترکیه به نفع افزایش واردات تغییر کرده است. وابستگی بیشتر افغانستان به کالاهای ترکیه‌ای، نیاز به بازنگری در سیاست‌های صادراتی افغانستان را نشان می‌دهد. توسعه صنایع تولیدی و افزایش صادرات کالاهای داخلی به ترکیه می‌تواند یکی از راهکارهای پیشنهادی برای بهبود این وضعیت باشد.
- با توجه به روند بهبود صادرات، اگر سیاست‌های تجاری افغانستان در راستای افزایش صادرات و کاهش وابستگی به واردات ادامه یابد، امکان دارد در سال‌های آینده کسری تراز تجاری بیشتر کاهش یابد و تجارت با ترکیه به سطح متعادلی برسد.

نتیجه‌گیری

الف) وابستگی افغانستان به واردات ترکیه:

- افغانستان به‌طور قابل توجهی به واردات ترکیه وابسته است، که این موضوع باعث شده کسر بیلانس به نفع ترکیه باشد.
- واردات افغانستان از ترکیه بیشتر از صادرات افغانستان به ترکیه است.

ب) کاهش صادرات افغانستان:

- صادرات افغانستان به ترکیه در طول این دوره به‌صورت کلی کاهش یافته است، که نشان‌دهنده ضعف در تولید محصولات صادراتی افغانستان است.

ج) نیاز به اصلاحات:

- برای کاهش کسر بیلانس، افغانستان باید:

1. توسعه صنایع داخلی: تولید محصولات با ارزش افزوده و کاهش وابستگی به واردات.
2. تنوع محصولات صادراتی: افزایش صادرات محصولات صنعتی
3. بهبود زیربناها: توسعه شبکه‌های حمل‌ونقل و تسهیلات گمرکی.

تجارت بین افغانستان و ترکیه در دوره 1392 تا 1399 با کسر بیلانس منفی 759.8 میلیون دالر به‌صورت کل به نفع ترکیه است. این وضعیت نشان‌دهنده نیاز به اصلاحات عمیق در سیاست‌های اقتصادی و

د پانو شمیره: له 17 تر 19

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

تجاری افغانستان است.

3. عوامل مؤثر بر تبادلات

الف) عوامل داخلی:

- وضعیت اقتصادی افغانستان:

- در طول این دهه، افغانستان با چالش‌های اقتصادی مانند ناامنی، بحران مالی، و تأثیرات جنگ روبرو بوده است. این موضوع به تقویت واردات و کاهش صادرات کمک کرده است.

- اصلاحات اقتصادی:

- اصلاحات اقتصادی و توسعه زیربناها می‌تواند به افزایش صادرات افغانستان کمک کند.

ب) عوامل خارجی:

- نقش ترکیه:

- ترکیه به عنوان یکی از مهم‌ترین شرکای تجاری افغانستان، در تأمین نیازهای افغانستان نقش مهمی ایفا می‌کند.

برای بهبود این وضعیت، افغانستان باید به توسعه صنایع داخلی، تنوع محصولات صادراتی، و کاهش وابستگی به واردات ترکیه بپردازد. همچنین، تقویت روابط دوطرفه و همکاری‌های اقتصادی می‌تواند به تعادل تجاری کمک کند. ختم

د پانو شمیره: له 18 تر 19

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

منابع و مآخذ:

1. جاده ابریشم و نقش آن در تبادلات فرهنگی و اقتصادی
 - Hansen, V. (2012). *The Silk Road: A New History*. Oxford University Press.
 - Whitfield, S. (1999). *Life along the Silk Road*. University of California Press.
2. روابط تاریخی افغانستان و ترکیه در دوران اسلامی
 - Bosworth, C. E. (1996). *The Ghaznavids: Their Empire in Afghanistan and Eastern Iran 994-1040*. Edinburgh University Press.
 - Lambton, A. K. S. (1988). *Continuity and Change in Medieval Persia: Aspects of Administrative, Economic and Social History, 11th-14th Century*. I.B. Tauris.
 - Grousset, R. (1970). *The Empire of the Steppes: A History of Central Asia*. Rutgers University Press.
3. افغانستان و امپراتوری عثمانی
 - Shaw, S. J. & Shaw, E. K. (1976). *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*. Cambridge University Press.
 - Yilmaz, H. (2009). *The Sultan and the Afghan King: The Ottoman Empire and Afghanistan (1878–1923)*. Journal of Ottoman Studies.
4. تبادلات فرهنگی و دینی بین افغانستان و ترکیه
 - Nizami, K. A. (1992). *The Life and Times of Shaikh Nizamuddin Auliya*. Oxford University Press.
 - El-Affendi, A. (2009). *Islam and the West: The Limits of Dialogue*. Polity Press.
5. ویکیپدیای فارسی ، انگلیسی
6. دایرة المعارف بریتانیکا به انگلیسی
7. تاریخچه روابط تجارتي افغانستان با کشورهای خارجی، از این قلم
8. تحلیل تجارت خارجی افغانستان از قرن 19 الی سال 2012 از این قلم

د پانو شمیره: له 19 تر 19

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلېکنې د لیکنیزې بڼې پازوالې د لیکوال په غاړه ده ، هيله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په ځیر و لولئ